

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ Ի ՄԻԼԱՆ

ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ՄԵԿ ԱՐԱՐՈՒԱԾՈՎ

ԱՆՁԻՆՔ

ԳԱՌԱՌՑ ԶՈՌԱՆՏԻՆ Կարուստ անձ մը.
ՄՈՐԻՆԻ Խ արկղակալ.
ՓԵՏՐՈՒՑՅԱՆ Կարուստ անձ մը.
ԱՆԿՈՒՍԻ ԱՂԱՆ, քաղաքապետ քաղաքապետի.
ՊՈՐՓՈՒՑ Գառլուի ծառան.
ՃՈՐՃԻՆՍԻՆ Կարուստի մը ծառայ.
ՓԱՕԼՈ Երկու փողոցային դատարկապետ.
ՃԻՈՒԼԻՆՍԻՆ Կրկնակի.
ՈՍՏԻԿԱՆ Գաղաքային ղեկավար.

Հրապարակ մը, աջակողմը արձախան մը, ա-
րտա, սեղաններ և այլն և այլն:

ՏԵՍԻԼ ԱՌԱՋԻՆ

ՃՈՐՃԻՆՍԻՆ, յիսույ ԶՈՐԱՆՏԻՆ

Ճիտքիդ. (սրձարանեն դուրս սեղաններն ու
արձաններ կը կարգադրէ). — Ի՞նչ հրէշային
օ՞ղ է: Անձնք մը՝ որ դադրելիք չունի, որո-
տում և փայլակ գիշերն ի բուն... ինչ և իցէ,
բաղդերնէս կարծես որ օգը կը բացուի, ապա
թէ ոչ այս առաւել գործ ունէին մեզի պէս
ողորմելի, աղքատ քաճիթէիները... Հիմա
սակայն յուսով կու գան մեր տոգորական յա-
ճախորդները, ուստի պէտք է որ ամէն բան
ի կարգի դրուած ըլլայ, պատրաստ...

Ֆորայանտի. — Էօ՛յ (կու գայ ձամբորդի զգես-
տով):

Ճիտք. — Ո՛հ. Պ. Գառլույ, հրամեցէք:

Ֆորայ. — Սոգորական նախաճաշ:

Ճիտք. — Զամբորդելու վրայ էք:

Ֆորայ. — Այո, Թորին պիտի երթամ, և արդէն
մեկնած պիտի ըլլայի հիմա եթէ սա մեր ա-

պուշ ծառան ինծի շոգեկառքը կորսնցնել տուած
լըլլար:

Ճիտք. — Վնաս չունի, ուրիշով մը կ'երթաս:
Խոյ ես յատ գոհ եմ այս արգելքին վրայ որ
ինձ առիթ տուա անգամ մ' ես ձեզ նախա-
ճաշ տալու: (Այդ տեսակ մարդիկնէր գտնուի-
լը լաւ է որ մեզի պէս թշուառներուն յար-
գը ճանչցուի): Հիմա կը բերեմ. (մեկնելու
վրայ է):

Ֆորայ. — Կեցի՛ր, ... մեր ծառան դեռ հոս չե-
կան:

Ճիտք. — Ո՛չ գեռ:

Ֆորայ. — Միշտ այսպէս. անգամ մը եղած չէ
որ ճիշդ գտնուի: Տունէն դուրս չելած ապըս-
պրեցի որ յուսով պայտսակս պատրաստէ և
և հոս ինձի բերէ: Ցամնայն գէպս գալու մօտ
պիտի ըլլայ: Առ այժմ ես տիրոջ սրահիկը
կ'ելեմ, տնիկողական նամակ մ'ունեմ գրե-
լիք:

Ճիտք. — Ինչոքեմ, այնպէս ըրէ իբրև թէ տանդ
մէջ ըլլայի: Արդէն տան մարդը կը համա-
րուի: Բայց նախաճաշը:

Ֆորայ. — Վեր բեր:

Ճիտք. — Ես ապա եմ. (Գոսպոյ կը մեկնի): Ի՞նչ
բարի մարդ է: Եթէ ամէն յաճախորդ իրեն
պէս ըլլայ, հինգ տարուան մէջ ծառայու-
թեան վիճակէս սրճարանին տեղը կ'ըլլայի:
Անհաւարին է որ ինձմէ ծառայութիւն մ'ուզէ,
և յետոյ վարձք մը, բարի ձեռք մը չի տայ
(դէպ ի խանութին դուռն երթալով): Է՛հ, սուրճ
և կոլահատ (միանգամայն ստոյկներն ու ա-
րձանները կը տեղաշարժէ):

ՏԵՍԻԼ ԵՐԿՐՈՐԻ

Պորթույ. — Է՛յ, Ճիտքիդ, տէրս տեսա՞ր:

Ճիտք. — Այո, վերե է և բաւական ժամանակ
է որ քեզի կը սպասէ:

Պորթ. — Ես ալ իրեն համար բաւական ժա-

մանակ է որ աստիտ անդին կը վազզզեմ: Լինեալիք չունի: Պորթուգլ այս նամակը թող-
թատուն տար: Պորթուգլ կօշիկս մաքրէ: Պոր-
թուգլ կայարան գնա, տես թէ ցուցակը փո-
խուած է: Պորթուգլ հոս, Պորթուգլ հոն, միշտ
պարելու հետ եմ: Երանի՜ քեզի որ շատ գործ
չունիս:

Ճիորձ. — Քեզի բան մ'ըսեմ: Շատ ծոյլ ես:
Կ'ուզես ծառայութիւն ընել ե տիրոջը հացն
ուտել՝ օրի ի բուն լուսին դիտելով... Խելքդ
գլուխդ ժողովէ. ո՞վ որ շաշխատիր կերիցէ
մի:

Պորթ. — Տգե՛ղ առած: Եւ կարծեմ թէ այս
առտու նախաճաշ բրած պիտի չըլլաս:

Ճիորձ. — Ինչո՞ւ:

Պորթ. — Ո՛հ, զարմանալի բան, վասն զի ո՞վ
որ շաշխատիր կերիցէ մի:

Ճիորձ. — Քեզի ո՞վ ըսաւ թէ չեմ աշխատած:

Պորթ. — Ո՛հ, արդէն գիտե՛ք թէ քանի յաճա-
խորդի կը ծառայես:

Ճիորձ. — Ի՛նչ կայ որ, ժամը դեռ Յն է: Կէս
ժամէ մը դատարանը կը բացուի ե այն ատեն
կնուր տես թէ ինչ կ'անցնի կը դատնայ այս
սրճարանին մէջ՝ որ դատարանին ամենէն մօտ
գտնուողն է: Բոլոր փաստաբանները, գատա-
ւորները, դատախազ եւ հետաքրքիր հոս կու
գան: Ե որովհետեւ ամէնքն ալ կ'աճապարեն՝
վասն զի ժամանակիկն չափուած է, հազար
կտոր պէտք է ըլլալ որ մի եւ նոյն ժամանակ
ամենուն ծառայութեան հասնիմ: Բայց դու
հոս կ'եցած կը շաղակրատես եւ տէրը քեզի կը
սպասէ:

Պորթ. — Ստոյգ է, հիմայ կ'երթամ (կը սկսի
ջայլել ապա ետ կը դառնայ): Հետաքրքրա-
կան բան մը պատմեմ քեզի:

Ճիորձ. — Նախ տիրոջը քով գնա: Վերջը կը
պատմես. ես կ'երթամ նախաճաշի ամաններն
առնելու: 'արձաբան կը մտնեն):

ՏԵՍԻՆ ԵՐԲՈՐԴ

Անկուտի աղան. — Կարմիր հովանոցով մը,
բևեռ վար պզտիկ կողով մը կ'ախուսած, աչ
մեքքը բռնած երկայն ե ոստնուտ գաւազան
կը՝ ներս կը մտնէ, ապրած՝ առնէրը դիտե-
լով: Գեղեցիկ է, գեղեցիկ է յիշատի Միլանը,
ե հասկցար իմ գիւղէս ասելի գեղեցիկ է: Ի՛նչ
գեղեցիկ տուներ, ի՛նչ գեղեցիկ պարտէզներ:
Ի՛նչ գեղեցիկ գեղատներ կը տեսնուին հոս
Միլանի մէջ. յիշատի հոս են բոլոր ազնուա-
կանները... Ասկան ամէն մարդ խնդալու ու
նակութիւն մ'ունի... ամէնքը ինձի կը նա-
յին... Ե հասկցար. ֆող գիտնան որ վերջա-
պէս են իմ գիւղիս քաղաքապետն եմ: Բայց
միայն թէ, սա կառքին վրայի աներեսը՝ այդ
աւազակութիւնն ինձի պէտք չէր ընել... Բայց
ինչպէս որ պէտք էր հաստիցի իրեն, եթէ դեռ
քաղաքապետ չըլլայի՝ անոր քիթնուբերանը կը
շնթխախէ: Բաւական է, չարժեք ալ անոր
վրայ ժողով: Մասնաւորապէս պէտք եմ ու-

շադիր ըլլալ որ լուսահոգի պապուս գլխուն
եկածն ինձի ալ չպատահի... Բայց անկէկայ
հասկցար բարի մարդ մ'էր: Կը թողուր որ
ամեն բան գլխուն բերին առանց քաղաքա-
պետ եղած ըլլալու: Երևակայեցիք թիւ որ է,
հասկցար: Ինձ կը պատմէր որ երբ առէի ան-
գամ՝ Միլան եկաւ, յոգնած ըլլալով, յըս-
տաւ ծառաքարդ տեղ մը... Ե սկսաւ քնախալ-
չորս ժամ վերջը կ'երթնայ, ոտքի կ'ենէն եւ
կը տեսնէ որ երբ գզեցտը սաստիկ ծանրացած
է... կը նայի... քղանքքին երկու ծայրերը
խոշոր գամերով գամուած... Յետոյ ինձ կը
յանձնարարէր որ ուշադիր ըլլամ, վասն զի
գաւառագիւղերու զխաբկէն պոչ մը կ'ախելու
տովորութիւնն ունին (նայելով իւր կարակրկն):
Անտոն, կ'ըսէր ինձի հայրս երէկ, Անտոն,
ուշադիր եղիր ինձի... Է՛հ, բայց ինձի չեմ
կրնար ընել... Լուրջ դէմք... հաստ գաւա-
զան... քաղապետական քալուածք... Ե ա-
մէնքը զիս յարգեցին... Եսկցար...
Բայց ինչպէս յոգնած եմ... Բոլոր գիշերը
Ս. Ֆրանչիսքոսի ձիով ճամբորդել ե այն սոս-
կալի աներեսին... որչափ քուն ունիմ, ո՛հ...
ճիշդ միշտ ինչ քունի կը նմանի... Բայց Պ.
Ալպերթի ինձ ամառը... Անպատճառ իր տեղը
պիտի ըլլայ... Է՛հ, ես ամէն բան լաւ կ'ընեմ
միշտ, ինչպէս գրադիրս կ'ըսէ... Բայց Պ.
Ալպերթ ինձ յանձնեց որ իր հոգոր պատաս-
խան իրեն տանիմ... Բայց այս երկիրը շատ
ընդարձակ է... Ե ճամբան ալ բնաւ չեմ յի-
շեր... հասկցար... Հոս աթոռներ կան, կրնամ
հանգչիլ... վերջը կ'երթամ տանտէրը կը փեշ-
տեմ... (կը սկսի նստիլ): Բայց եթէ ես
աթոռներուն տէրը գայ... քաղաքապետու-
թիւնը կը պահանջէ որ հրաման խնդրեմ...
Ստոյգ է որ վերջնապէս ես քաղ... Ե կրնամ...
բայց կ'ուզեմ ցուցնել որ երկրին տովորու-
թիւնները գիտեմ (կը նայի սրճարանին): Տան-
տէրն այս պալատը պիտի ըլլայ... Ո՛հ, ինչ
գեղեցիկ սրահ... Ե հասկցար... (զիտարկը կը
հանէ ե կորուր ժամակուտով) կրնամ... ար-
դեօք քարելի՛...

ՏԵՍԻՆ ԶՈՐԲՈՐԴ

Ճիորձուտ ե վերոյիշիպան

Ճիորձ. — (Դրան սեմին վրայ) Ի՛նչ կ'ուզեք:
Անկ. — (Յարգանքիւն ընկնով) Ո՛հ, դու ես
տէրը:

Ճիորձ. — Ի՛նչ բանի:

Անկ. — Այս քառնեքուն:

Ճիորձ. — (Ինքն իրեն) Ի՛նչ գոթական կերպա-
րանք (Անկուտ աղային) Ի՛նչ կայ որ:

Անկ. — Նստելու հրաման պիտի խնդրէի, վասն
զի յոգնած եմ ե շատ քուն ունիմ...

Ճիորձ. — Բայց ագնիւս ե սիրելի տաիկայ հա-
սարակաց ննջարան չէ, այլ խառնէ մ'է...:

Անկ. — Խառնէ՛ մ'է... տէրս միշտ խառնէ
կը խմէր... Բայց ինչպէս կարելի է այսպիսի

մեծ ու գեղեցիկ բան մը խմել... թիւրս կտոր կտոր կրնայ ուտուիլ... (նայելով սրճայաւ նիւն)։

Հիւրք. — Բայց ուսկի՞նչ կու գար։

Անկ. — (Ձեռքով ցոյց տալով) Անկից, հետուէն, հետուէն... (կը յորակնէ և կը ձկտի)։ Ո՛հ, ի՜նչ եղած եմ, կիսամեռ, գրեթէ...

Հիւրք. — (Վա՛յ թշուառական, բայց եթէ թո՛ղ դուռ որ հոս մնայ, ի՜նչ պիտի ըսէ տէրս)։ Շատ լաւ, լսէ սիրելի պարոն. սա աթոռին վրայ հանգիստ ըրէ... Բայց գիտնաս որ քիչ ատենէն բազմութիւն կու գայ, և պէտք է ելանք երթաւ։

Անկ. — Այո՛, այո՛... շնորհակալութիւն (կը նստի և կը քնանայ)։

Հիւրք. — Խեղճ մարդ. բարի մարդ մը կ'երևի բայց վերնատունը պակաս է... Երանի թէ տանտէրը չգար... յամենայն դէպս առաջին յանձնորդ գալուն՝ կ'արթնցնեմ ու ճամբու կը դնեմ։

ՏԵՍԻՒԼ ՀԻՆԳԵՐՈՐԳ

ՊԻՐՈՒՄՈՅ, ՀԻՐՈՒՐՈՅ և ԱՆԿՈՒՏԻ ԱՂԱՆ

Պարք. — Ի՜նչ կ'ընես հոս (տեսնելով Անկուտի աղան)։ Ի՜նքն է, ի՜նքը։

Հիւրք. — Ո՛վ, ի՜նքը։

Պարք. — (Նայելով Անկուտի աղային)։ Հի՛շք ինքն է... Ա՛հ, ա՛հ։ Մեծ ապուշի մը կերպաւ բարքն ունի...

Հիւրք. — Մի՛նչ հոս համակարծիք եմք։

Պարք. — Ի՜նչ կ'ընէ հոս այդ բիրտը։ Գուցէ էր ճանչնաւ։

Հիւրք. — Ե՛ս, ո՛չ։ Քուս ունէր, ինձմէ խնդրեց որ վարկեմ ալ հոս հանգչի։

Պարք. — Եւ դուն ալ թողուցիր, տանտիրոջմէդ փաթրոտը ուտելու վտանդի մէջ կը դնես ինք... զինքդ։ Վա՛յ անխելք, յանձնորդներդ տե՛ս ցածնուն պէ՛տ՝ վարկեման մը հոս չեն մնար...

Հիւրք. — Ես այլ երիշտ ստիկայ կը խորհէի...

Հիւրք. — Կ'արթնցնեմ որ երթայ։

Պարք. — Կեցիր... (Արեւն Անկուտի աղային կը նայի) Ի՜նքն է, անտարակայս։

Հիւրք. — Կը ճանչնաս գիրքը։

Պարք. — Այո՛, և ոչ։ Ձեմ գիտեր ո՛վ ըլլալը, սակայն ատիկայ այն մարդն է որ տիրոջ շոգեկառքի գնացքը կորսնցնել տուած է։

Հիւրք. — Աս աղէկ բան, ինքն ի՜նչ կը խառնուի քու տիրոջ գործերուն։

Պարք. — Ես տիրոջ յարկաբաժնին մէջ կեցած՝ պայտուսկը կը պատրաստէի, յանկարծ համբուն մէջ հրէշային աղայակ մ'էր որ լսեցի։ Պատուհան կը վազեմ, և կը տեսնեմ երկրին այս կապիկը (միմառ)...

Հիւրք. — Բո՛ւն հետ։ Ինչպէ՛ս։

Պարք. — Կառապանի մը հետ։ Այո՛ Տէր, կառապանի մը հետ։ Ի՜նչ բանի կամար չեմ գիտեր, բայց կրնամ գտնել ապահովցնել որ ի՛նչ բախ տեսարանը շատ զուարճալի էր։ Կա-

ռապանի իր խանութէն ծեծ մը կը քաշէր աջ ու ձախ, բայց այս թշուառական ինքզինք կը պաշտպանէր՝ մէկ ձեռքը հովանոց մը բռնաւ, նած՝ չուանի հարուածներուն դէմ կը դնէր, միւս ձեռքը գաւազան մը՝ քանի մ'անգամ կառապանին շփեց, և ո՛վ Աստուած իմ, այնչափ փափուկ որ աշխարհի մէջ չի կրնար ըլլալ։ գրեթէ խեղճ մարդուն քթին կէտը թոցուց։ Անիկայ այն ժամանակ, օգնութիւն կանչեց, բազմութիւն մը հասան, բայց այս թշուառականը վտանգը տեսնելով կծիկը դրաւ։

Հիւրք. — Ուրեմն ասպակ մ'է, և ապուշ կը ձեանայ... Հիմա ցախաւելով կը վազն տեմ...

Պարք. — Սպասէ՛, թող որ հանգչի... Մէկ մը խանութ մտնեմք ուր քեզ կը սպասեն, ես ալ պատաս մ'առնելու պէտք ունիմ... վասն զի մինչև հիմայ ծով եմ (կը մտնեն)։

ՏԵՍԻՒԼ ՎԵՏԵՐՈՐԳ

ՀԻՐՈՒՄՈՅ, ՓԱՅՈՅ և ԱՆԿՈՒՏԻ ԱՂԱՆ

Հիւրք. — (Վազելով ներս կը մտնէ, փառօրին ձնու իրաւ բանկ խաղաղով) Ա՛հ, ա՛հ, զարկի, քեզի դպալ (միւս կողմի կը վազէ)։

Փաւ. — Ո՛չ, սուտ է, չկցար դպալի։

Հիւրք. — Այո՛, այո՛, դպալ։ (ներս կը փախչի)։

Փաւ. — Ո՛հ, այո՛, սպասէ որ գամ գտնէ բռնաւ։

Հիւրք. — Բայց... դպալ քեզի... (կը մտնեայ փառօրին, և բռնցի մը կը զարկնէ) հիմայ դըւ պայ թէ ոչ։

Փաւ. — Ո՛հ, հիմա փախարէնք կը հատուցանեմ... (իրտրոն ետեւ կը վազեն և Հիւրքի լայն Անկուտի աղայի հետ կ'ապաստանի որ քնոյ մէջ երեսը կը ժամստիկ) Կու գաս, անպատասա դպրոց կու գաս, ես գիտեմ ըսնելքս։

Հիւրք. — Ո՛հ, ահա դիւցազներ, հազիւ դպալ և այնչափ փափուկ է եղեր...

Փաւ. — (կը նայի) Ձգեստէ՛ն այն կը նմանի։

Հիւրք. — Կ'ուզէր գտնել ծեծել վասն զի իւր յիւմարութենանց դպալ կը ծծաղէինք։ Ա՛հ, ա՛հ։

Փաւ. — Եւ միջի կ'ըսէր որ գիւրքը յարգենք իբր իր գիւղին քաղաքապետը։

Անկ. — Ո՛հ. (կը ձկտի և միւս կողմի կը դառնայ քնանալու համար)։

Հիւրք. — (կը մտնեայ Հիւրքի լայն, բռնցի մը կ'իյնցնէ)։ Ո՛հ, հիմա հաւատարմ եմք (կը փախչի)։

Հիւրք. — (կ'ուզէ ետեւէն վազել)՝ յետոյ կը սկսի

խօսակցի) Կեցի՛ր, փաօջ, կը ներեմ քեզի վասն զի... կ'ուզեմ զքեզ հրաշիբի բան մը առնելու համար, չեմ գիտեր ալ ինչ... (կ'մօտենայ կողովին զոր Անկուտի աղաւ թնալ գած ժամանակ ժունկիրուն վրայ դրած էր) Ո՛հ, թուգ:

Փաօ. — Այո՛, կուզե՛ս:

Հիռու. — Նայիմ լաւ են:

Փաօ. — Բայց եթէ յետոյ դարձ...

Հիռու. — Ո՛հ, այդ որչափ վախ. նայէ ինչպէս կ'ընեն (կ'ըմտենայ և կ'ը շատոյ որ կողովն անոն. Անկուտի աղաւ կ'ը շարժի, Հիռուիոյ կ'ը փախչի, յետոյ դարձնալ կ'ը մօտենայ նոյնին կողովը բռնկով): Վայ հրէ, կարծածէս աւելի դժուար է եղիւ... Բաւական է, առ այժմ թողունք, երբ արթննայ, մշոցը կ'ը խորհիւք իր թուգերն առնելու, առ այժմ կասկած չտալու համար երթանք քեզ մը խաղաղեմ և ուշադրութիւն զնենք որ կազմէ պիտի երթայ:

Փաօ. — Բայց հիմայ դպրոցի ժամանակն է:

Հիռու. — Ո՛հ, կարծես առաջին անգամն է որ դպրոցէն բացակայ կ'ը գտնուիք: Կողով մը թուգը կարծեմ բաւականէն աւելի օրինաւոր պատճառ մ'էր: Կ'երթանք, այդչափ խղճաւ, հարուժիւն մի ընեք... (կ'ը սկսի մեկնիլ): Ո՛հ, կեցիք... (զրքեռաւ մէջէն քուրջ մը կ'ը փնտաւ, քերք մի դուրս կ'ը քաշէ): Անպիտան, քիչ մը պզտիկ է... դուն ուրիշ թերթ մը չունի՞ս:

Փաօ. — Ինչ պիտի ընես:

Հիռու. — Ոչինչ. կտոր մը պիտի խնդանք: Ա՛հ, ա՛հ:

Փաօ. — Ըսէ նայիմ...

Հիռու. — Կը տեսնես. սուր թուգը...

Փաօ. — (կ'ը նայի քորպպանիկը) (Ասիկայ ու նիմ միայն) Ունեցածս միայն այս է... բայց այսօրուան դասերին...

Հիռու. — Նայէ՛ հիմայ... իբրեւ թէ զխաղաւ մը ունեցեր ես և շարադրութիւնդ չես կրցած ընել (քերքը ձեռքէն կ'ը յափշտակէ): Հիմայ բան մը պէտք է որ երկու կտորը միացնենք: Անպիտան, ինչպէս ընենք. (Անկուտի աղայի ետեւ կ'անցնի՝ քուրջերով լարի կ'անցնէ):

Փաօ. — Ո՛հ, կարծեմ կ'ուզեն, հիմայ հասկըցաւ... Ա՛հ, ա՛հ, այս շատ զուարճալի է: Ես քիչ մը սոսիճն ունիմ քովս. եթէ կը բաւէ: Հիռու. — Ապրիս, հոս բեր. (քերքերը իրար կ'ը փակցնէ): Ինչպէս, սոսիճը զգրեւոր մէջ կը պահես, դպրատան մէջ կ'առնակարութիւն կ'ուզես ընել:

Փաօ. — Քիչ մը հետո առի վասն զի երէկ զէք-թոն զիս վար ձգեց, ես ալ կ'ուզի այս սոսիճը զգրարկին մէջ զնել և գուրին անցուցնել:

Հիռու. — Ա՛հ, ա՛հ, շատ լաւ. քու վրէժդ ալ ուրիշ անգամ մը. (սոյն պահանք գրիւ կաղաւ մար դուրս հանեմ՝ խոշոր տապանով կ'ը քրի քերքին վրայ): Իմ երկրիս Քաղաքապետը, Հիմա մեզի. (կ'ը մօտենայ Անկուտի աղայի և քերքն անոր ուսերին վար կ'ը կախի):

Փաօ. — Ա՛հ, ա՛հ, ինչ կերպարանք:

Հիռու. — Երթանք խաղաղեմ, և ուշադրութիւն զնենք երբ արթննայ:

Փաօ. — (Հիռուիոյին կ'ը զարնէ) Հոս եմ, (կ'ը վազեն քիչ մը քառերարեմին վրայ, և կ'ը մեկնին):

ՏԵՍԻԼ ԵՕԹՆԵՐՈՐԻ

ՊՈԹՈՒՆ և ԱՆԿՈՒՏ ԵՆԱՆ

Պորթ. — Դեռ կը քննայ: (Անկուտի աղայի լուր կողմի կ'ը դառնայ՝ որ խորապարզ կ'ը քննանայ, կ'ը տեսնէ քուրջը): Եթէ դէմքէն պիտի դատէ՝ կատարեալ բիրտ գիւղացի մ'է, գիւղացիին գիւղացին: Հիմայ կը հասկնամ, կ'ուզեմ հետը խօսիլ որ գիտեամ թէ ով է ինչի, ա՛հ, փուկ կենդանի՝ Թաւան ա՛լ պիտի շարժենայ: (Քուրջ կ'ը մօտենայ դարձնալ և ուսով մը ձրկով, է՛հ, է՛հ):

Անկ. — (ուսերը քերկով) Ո՛հ, անծնեալ լուր... (լուր կողով կ'ը նայի ձգտելով) Վայրկեան մը կարեիք չէ հանգիստ քնանալ:

Պորթ. — Է՛հ, Պ. Քաղաքապետ իմ գիւղիս, ծառայ եմ:

Անկ. — (Ամ մարդը զիս կը ճանչնայ) Բայց, ինչպէս գիտեք:

Պորթ. — Ո՛հ, շատ դժուար բան մը չէ գիտնալ... ձեր կերպարանքը կը բաւէ իմացնելու...

Անկ. — (հարաւանալով մը) Անշուշտ, արդէն, իմ... իմ կերպարանքս... բուն իմս... արդէն, անտարակոյս... (կ'ը պտտի):

Պորթ. — (Փուն կենդանի) Առաջին անգամն է որ Միլան կու գար:

Անկ. — Անշուշտ, առաջին անգամ, և արդէն կարեւոր էր. իբրեւ քաղաքապետ... պէտք էի այս գիւղը գալ, որ, հասկցար, իմ գիւղը չէ:

Պորթ. — Հաւանեցաւ:

Անկ. — Ո՛հ, անտարակոյս... և հասկցար, չկըցայ բոլորը տեսնել, բայց տեսած ալ գիւղեցիկ էր, հաւանեցաւ... միայն հասկցար, կ'ուզէին զիսուս տեղէ խաղ մը խաղալ... բայց չթողուցի որ ընեն:

Պորթ. — (Ա՛հ, ա՛հ, վերջապէս):

Հիռու. — (Պորթուիոյին) Համբար դիր ատիկայ, հիմայ կու գան սովորական յանդերորդները:

Պորթ. — Համբերութիւն վայրկեան մը (Անկուտի աղային) Ո՛հ, ինչ ըրին քեզի:

Անկ. — Առաւորութիւն մը, հասկցար: Տէրը ինձի բաւ... Միլան գնա, հոն կը գտնեն Պ. Մարտատունը. և հազիւ կ'անցնին այդ պարոնի քովէն, պիտի գտնեն մէկ... մէկ... ա՛հ... բաւ որ, բաւ որ երկու ձին, բոլոր գեղեցիկ կառք մը պիտի գտնեն... և արդէն, ըսելիք չկայ, քաղաքապետ եմ...

Հիռու. — Արդեօք հանրակրթութեամբ...

Անկ. — Ապրիս, ճիշդ հանգրվանք... ապրիս գաւազս. եթէ իմ երկիրս գալու ըլլաս, գրաւ, գիւր կ'ընեմ զքեզ:

ձիորձ. — Շնորհակալ եմ: (Ա՛հ, ա՛հ, ինչ յիւ մար):

Պորթ. — Ուտի՞, յետոյ:

Անկ. — Ուտի, հասկցար, ինչ ըսաւ. ծառային 10 սանդիմ բարի ձեռք կու տաս, կառքը կը նստիս և կ'երթաս հոն մինչև որ կենայ եղբայրի հրապարակը:

Պորթ. — Կարծեմ Մայր եկեղեցի կ'ուզէք ըսել:

Անկ. — Այո՛, հասկցար, կը հասկցուի: Ուտի այս կառքը տեսայ, ուզեցի վրան ելնել... բայց երկու գինուոր զիս բռնեցին և հարցուցին թէ բան մը ունի՞մ քովս Պ. Մաքսատան յանձնելիք... Ես ալ, հասկցար, ճիշտը խօսելով բան մը չունէի անոր յանձնարարութեամբ, բայց արթուն գտնուեցայ և յարմարցուցի թէ տէրս անոր բարենեղ կ'ընէ...

ձիորձ. — (Ա՛հ, ա՛հ):

Պորթ. — (Եւ վերջը կ'ըսին թէ Պորթուտոն՝ մեռած է): Եւ անհնջ:

Անկ. — Անոնք սկսան զրպանս պրպտել, և ուզեցին այս թուղի կողովը նայիլ, յետոյ ըսին որ հետեւորդն երթամ... և երեք ֆր. և եօթն սանդիմ ուզեցին... Մարդասպաններ, աւա՛զակներ... Ես չէի ուզեր, իրենց սպառնացայ որ իմ զրազեր եղբօրս կ'իմացնեմ և ինչպէս ինքը կ'ըսէ, բոլոր նոր օրէնքներն իրենց վրայ կը գործադրեմ. բայց այն սրիկաներէն մէկն ինձի բռնեցի մը տուաւ, ուրիշ մը ձեռքը զրպանս խոթեց և 5 ֆր. գողցաւ:

Պորթ. — Յետոյ:

Անկ. — Իմ դատարանս կանչեցի զիրենք... յետոյ երկու ձիով կառքը վերադարձայ... տասն քայլ հեռի էի... երբ կառքը թին, թին, թին ըրաւ և մեկնեցաւ... Ես ալ, հասկցար, սկսայ պոռալ որ կենայ և ետեւի վազեցի... Դատան խնդալով կ'ըսէր ինձի. չիտօ, չիտօ (ձիերուն պէս կը վազէ): Այն ատեն բարկացած ցատկեցի մօտակայ կառքի մը վրայ և հրաւայեցի որ այդ միւս երկու ձիով կառքի եւ տեւէ վազէ...

Պորթ. — Քանի՞ ձի ունէր այս կառքը:

Անկ. — Մէկ:

Պորթ. — (ձիորձիոյն) Իշու կառք մ'է հեծածը, հանրակառքի մ'ետեւէն հասնելու համար: Ա՛հ, ա՛հ ան աղուոր էր, աղուոր էր:

Անկ. — Բաւական ժամանակ վազելէն վերջ՝ երկու ձիով կառքը կենայ... Ես ալ իմս կեցընել տուի, վար ցատկեցի... և միւս կառքը

դարձեալ թին, թին, թին ըրաւ և մեկնեցաւ... Ես ալ իսկոյն նոյն կառքիս վրայ ցատկեցի... Բայց այդ կառապանը՝ խօսքը մէկ ըրած անուշաւ, հասկցար, միւս սպասուորին հետ, չուզեր տեղէն շարժիլ և ինձի կ'ըսէ «Ֆր. մը կ'ուզեմ եկած ճամբուս համար»: «Ի՛հ, կ'ըսեմ անոր, նայէ քաղաքապետ եմ, չվայլեմ որ ինչ այդպիսի բան մ'ընես» և 5 սանդիմ տուի:

ձիորձ. — Ա՛հ, ա՛հ:

Պորթ. — Բայց մէկ ֆրանք պէտք էիր տալ...

Անկ. — Նայէ, դժն ալ սկսար... Բայց եթէ երկու ձիու համար տասը սանդիմ կը վճարենք, մէկ հատի մը համար 5 կու տան... կարծեմ:

Պորթ. — (ձիորձիոյն) Պատասխան տուր տրաւ, մաքանութեամբ:

ձիորձ. — Ա՛հ, ա՛հ, վերջապէս ինչպէս յարմարցուցի:

Անկ. — Տեսնելով, հասկցար, որ ըմբռնողութիւնը կարճ է քիչ մը և մտաւկով ինձի կը սպառնար, երկու երեք թուղ քի՞նք բերնին փակցուցի. յետոյ որովհետեւ ստիկայ չէր բաւեր և ֆր. մը կը պահանջէր, գաւազանով քի՞թը շարձեցի, և հասկցար, մեկնեցայ...

Պորթ. — Շատ լաւ ըրած ես... Բայց եթէ զքեզ ձերբակալեն:

Անկ. — Ձմով:

Պորթ. — Ի՛հ, կրնայ մէկը անշուշտ բանտ դնել տալ զքեզ:

Անկ. — Կ'ուզէի գիտնալ թէ ո՞վ կը համարձակի այդպիսի բան մ'ընել: Ինձի՞, զիւրիս քաղաքապետի... Բաւական է սա գաւազանս, հասկցար:

Պորթ. — Քեզի լաւ խորհուրդ մը տամ, լսէ. քեզի չվայլեմ բռնութիւն գործածել, քաղաքապետ ես, կը հասկնամ, ծանրութիւն պէտք է...

Անկ. — (սիրտով) Արդէն, անտարակոյս, հասկցար...

Պորթ. — Եթէ մէկը քու նկատմամբ քիչ մը չըջանայեաց ալ չգտնուի... խռնութիւն ունեցիր, քու արժանիքդ անեցիր, հանգարտ խօսէ, և ամէնքը զքեզ կը յարգեն:

Անկ. — Այո՛, այո՛: Ո՛հ, երբ կը նստիմ, հասկըցար... ամէնքն ինձի կ'ըսեն թէ թագաւորի մը կը նմանիմ:

(Մնացածը տալ ուզում)

Թոր. Հ. Ա. ՅՈՒՆՈՒԱՐ